

Ks. prof. dr hab. H. J. Sobeczko
Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej
Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego
ul. Drzymały 1a, 45-342 Opole

Recenzja rozprawy doktorskiej

Ks. mgr-lic. Krzysztof GIERA, *Rewaloryzacja niedzieli po Soborze Watykańskim II w polskiej literaturze teologicznej*, Toruń 2014, ss. 238. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Teologiczny. Promotor: ks. prof. dr hab. Krzysztof Konecki.

Po Soborze Watykańskim II w Kościele powszechnym, zarówno w refleksji teologicznej jak i w praktyce duszpasterskiej, zauważamy troskę o pogłębione rozumienie teologiczne, a w konsekwencji także właściwe świętowanie Dnia Pańskiego. Usiłowania te obecne są również w Kościele w Polsce, o czym świadczą liczne publikacje, sympozja i konferencje poświęcone teologii niedzieli i jej chrześcijańskiemu świętowaniu. Nie dziwi zatem, że troska o posoborową rewaloryzację świętowania dnia Pańskiego, z niedzielną Eucharystią na czele, stała się również tematem licznych publikacji w polskiej literaturze teologicznej. Problematyce tej obszerną dysertację doktorską poświęcił ks. mgr-lic. Krzysztof Giera.

Poproszony przez Radę Wydziału Teologicznego UMK w Toruniu o napisanie recenzji tej rozprawy, podejmuję się tego zadania tym chętniej, iż zagadnieniami tymi interesuję się już od lat. Na wstępie pragnę jednak zaznaczyć, iż Autor stanął przed trudnym zadaniem, ponieważ z jednej strony musiał zebrać i uporządkować bogatą i w dużym stopniu rozproszoną polską literaturę teologiczną o niedzieli, a z drugiej strony spojrzeć obiektywnie na całość zagadnienia z punktu widzenia recepcji tego nauczania w świadomości społeczeństwa polskiego, co nie zawsze jest możliwe bez badań empirycznych, typowych dla nauk socjologicznych. Doktorant słusznie pominął badania nad recepcją przez wiernych soborowego nauczania o niedzieli, a ograniczył się do zgromadzonych źródeł i zebranych publikacji, które oprócz teologicznych aspektów, uwzględniają także różne uwarunkowania społeczno-polityczne i potrzeby duszpasterskie. Współczesny kryzys niedzielnego świętowania wymaga zatem interdyscyplinarnych badań i każde opracowanie naukowe może przyczynić się do jego przezwyciężenia i do rewaloryzacji samej niedzieli.

1. Tytuł i problematyka rozprawy.

Przedstawiona w pracy problematyka została dokładnie określona w tytule rozprawy. Obejmuje ona zagadnienie rewaloryzacji Dnia Pańskiego w oparciu o zebraną w Polsce literaturę teologiczną okresu posoborowego. Autor we wstępie do rozprawy uzasadnia obszerniej celowość podjętych badań, w których pragnie wskazać na różne sposoby rewaloryzacji niedzieli w zmieniającym się świecie, głównie poprzez pogłębioną teologię tego dnia: „Celem rozprawy będzie odkrycie na nowo niedzieli jako dnia prawdziwie poświęconego Bogu, a także ukazanie, iż postęp cywilizacyjny, który cały czas dzieje się może mieć pozytywny wpływ na rozpowszechnianie jej wartości w dzisiejszym świecie” (s. 9).

Recenzent musi zatem odpowiedzieć na podstawowe pytanie, czy te założenia metodologiczne zostały uwzględnione w przedłożonej rozprawie doktorskiej? Podstawowym materiałem badawczym dla Autora są dokumenty Magisterium Kościoła oraz piśmiennictwo dawnych i współczesnych teologów, zwłaszcza polskich. W oparciu o analizę tych źródeł Autor usiłował ukazać proces rewaloryzacji niedzieli w okresie posoborowym. Wskazuje, iż z powodu współczesnych zagrożeń nie jest to proces łatwy i typowy tylko dla społeczeństwa polskiego, gdyż borykają się z nim chrześcijanie na całym świecie. Problem zatem rozprawy został określony stosunkowo dokładnie.

Należy ponadto podkreślić, iż Autor poprawnie wykorzystywał metody badawcze, chociaż w sposób mało dokładny je opisał (m. in. nie bardzo wiadomo na czym polega „metoda historyczno - kanoniczna”, s. 10). Dodatkową wartością pracy jest również to, iż nie ograniczył się jedynie do analizy samej „polskiej literatury teologicznej”, na co wskazuje temat pracy, ale uwzględnił również liczne dokumenty kościelne i ważniejszą literaturę zagraniczną, co bez wątplenia przyczyniło się do pełniejszego przedstawienia zagadnień i do poprawniejszego formułowania wniosków końcowych.

2. Bibliografia

Istotny wpływ na oryginalność rozprawy doktorskiej ks. Krzysztofa Giery mają wykorzystane przez niego liczne źródła podstawowe, jakimi są wymienione w spisie bibliograficznym dokumenty Kościoła, źródła patrystyczne i liczne opracowania teologiczne. Dzięki temu praca została należycie udokumentowana, co potwierdzają starannie sporządzone przypisy oraz załączony wykaz literatury.

Zestawienie bibliograficzne jest bardzo obszerne i zasadniczo starannie sporządzone, chociaż rodzą się pewne zastrzeżenia. W zestawieniu brak niektórych opracowań, wydaje się

istotnych dla omawianych w pracy zagadnień (np.: A. Czaja, Z. Glaeser (red.), *Świętowanie dnia Pańskiego w ekumenicznej refleksji Kościołów*, Opole 2012)). Dyskusyjny jest podział na literaturę podstawową i pomocniczą, przykładowo podaną w literaturze pomocniczej bardzo ważne opracowanie E. Bianchi, (*Niedziela dzień Pana, dzień człowieka*, Poznań 1998) należało umieścić w literaturze podstawowej. W zestawie dokumentów Soboru Watykańskiego II podano ich zbiorową publikację wydaną w Poznaniu w 1986, a nie z roku 2002 (w tym wydaniu istnieją znaczne poprawki w tłumaczonych tekstach poszczególnych dokumentów).

3. Struktura rozprawy

Rozprawa doktorska ks. mgra – lic. Krzysztofa Giery obejmuje łącznie 239 stron wydruku komputerowego formatu A 4 i składa się ze spisu treści, wykazu skrótów, wstępu, czterech rozdziałów, zakończenia, bibliografii i aneksów. Poszczególne rozdziały posiadają obszerne wprowadzenia, natomiast brak końcowych podsumowań w rozdziałach pierwszym i trzecim. Podział na cztery rozdziały jest uzasadniony i w sposób logiczny wyczerpuje problematykę zakreśloną tematem pracy.

W pierwszym rozdziale (*Niedziela w historii zbawienia*), s. 14-56) Autor, głównie o przekaz biblijny, przedstawia teologię niedzieli, jej zapowiedź w Starym Testamencie (szabat), a następnie jej nowotestamentalny wymiar, umocowany przede wszystkim w zbawczym wydarzeniu zmartwychwstania Chrystusa i zesłania Ducha Świętego. Te główne treści teologiczne Dnia Pańskiego Autor uzasadnia także w oparciu o dokumenty Magisterium Kościoła i źródła patrystyczne.

Drugi rozdział (*Świętowanie niedzieli uświęceniem życia chrześcijańskiego*, s. 57- 107). Świętowanie niedzieli wywiera także ogromne znaczenie na uświęcenie wspólnoty Kościoła, rodziny i każdego chrześcijanina. Autor podaje również formy chrześcijańskiego świętowania Dnia Pańskiego, zwłaszcza poprzez niedzielną Eucharystię, Liturgię Godzin, pogłębianie wspólnoty rodzinnej oraz poprzez osobistą modlitwę, lekturę Pisma świętego i właściwe wykorzystanie czasu wolnego. W swoim wywodzie Autor słusznie wyakcentował istotny element świętowania i uświęcania, jakim jest niedzielna Eucharystia. Z niej wypływają i do niej zmierzają pozaliturgiczne elementy niedzielnego świętowania, takie jak: chrześcijańska radość, odpoczynek i międzyludzka solidarność.

W rozdziale trzecim (*Świętowanie niedzieli w dobie globalizacji*, s. 108-153). Autor omawia świętowanie niedzielne w kontekście współczesnych zagrożeń, a zwłaszcza globalizacji. Ta ostatnia, oprócz cech pozytywnych, wywiera również wpływ negatywny, co stanowi zagrożenie dla chrześcijańskiego świętowania niedzieli. Współczesne zagrożenia Autor

szczególono analizuje. Chodzi zwłaszcza o zmienny system pracy zawodowej, nieumiejętne korzystanie ze współczesnych zdobyczy techniki, konsumpcjonizm, „makdonaldyzacja” oraz multykulturowość. Tworzą się nowe formy spędzania wolnego czasu dalekie od chrześcijańskiego świętowania. Zachodzi również konieczność ochrony prawnej niedzieli, Rodzą się społeczne inicjatywy rewaloryzacji niedzieli, a przede wszystkim nowe wyzwania w pracy duszpasterskiej Kościoła.

Czwarty rozdział (*Postulat nowej ewangelizacji niedzieli*, s. 154-196), zgodnie z tematem rozprawy, pragnie wskazać na różne sposoby rewaloryzacji niedzieli. Autor proponuje sposoby promocji Dnia Pańskiego najpierw w środowisku rodzinnym, a następnie we wspólnocie Kościoła. Dowartościowanie niedzieli winno nastąpić poprzez wychowanie dzieci w wierze katolickiej, zwłaszcza poprzez ożywienie życia sakramentalnego w rodzinie oraz poprzez inne pozasakramentalne formy uświęcenia niedzieli, które będą pogłębiały życie wspólnotowe. Proces wychowania do świętowania niedzieli powinna wspierać szkolna i parafialna katecheza. Autor zastanawia się nad zmniejszającym się uczestnictwem w niedzielnej Eucharystii i zaleca „odpowiednią katechezę o Eucharystii i o niedzieli, aby przez nią podać całemu ludowi Bożemu, a zwłaszcza rodzinom, teologiczną motywację uczestnictwa w niedzielnej Mszy świętej” (s. 169). Ważne zagadnienie teologicznej motywacji nie zostało jednak pogłębione przez Autora. Wciąż w motywacji przeważa aspekt prawno-nakazowy, a nie motywacja egzystencjalna, wypływająca z samej istoty Eucharystii, która jest sakramentem dającym życie, czyli chrześcijańską egzystencję. Autor sporo uwagi poświęca ponadto wspólnocie lokalnego Kościoła, która powinna pełnić szczególną rolę w procesie formacyjnym wiernych. Obok pogłębionego życia sakramentalnego powinna umiejętnie włączyć się w nową ewangelizację oraz organizować spotkania formacyjne w grupach parafialnych i stowarzyszeniach (ruchach) katolickich.

4. Ocena merytoryczna

Przeanalizowana przez Autora rozprawy posoborowa literatura teologiczna, uzupełniona źródłami biblijnymi i patrystycznymi oraz dokumentami Magisterium Kościoła, w sposób wyczerpujący przedstawiły problematykę zakreśloną tematem pracy. Od strony merytorycznej praca w sposób poprawny i naukowy ukazała posoborową teologię niedzielnego świętowania. Autor w sposób wyczerpujący opisuje poszczególne tematy teologiczne i pastoralne związane z niedzielным świętowaniem, a ponadto wskazuje na cały szereg sposobów rewaloryzacji niedzieli. Czini to zwłaszcza w ostatnim rozdziale, w którym możliwości te usystematyzował i uzasadnił, jednak w niektórych przypadkach zbyt ogólnikowo i wybiórczo odniósł je do polskiej literatury teologicznej okresu posoborowego.

Należy jednak podkreślić, iż Autor wykazał się bardzo dobrą znajomością podstawowych zagadnień teologii Dnia Pańskiego i ich aplikacjami pastoralnymi. Wartość opracowania zwiększa wnikliwa analiza uwarunkowań społeczno-religijnych jakie wywarły i nadal wywierają wpływ na jakość i kształt niedzielnego świętowania przez wiernych. Doktorant jest w pełni świadom nowych zagrożeń, wyzwań i zadań wynikających ze współczesnych przemian społeczno-religijnych i kulturowych. Wszystkie te zagadnienia wnikliwie analizuje i krytycznie omawia. Stawia także konstruktywne wnioski celem pogłębienia teologicznej świadomości, a tym samym rewaloryzacji niedzieli w społeczeństwie polskim.

Z punktu widzenia merytorycznego rodzą się również pewne pytania do dyskusji: 1) Brak wyraźnej oceny i krytycznej analizy twórczości polskich teologów piszących o niedzieli. Zbyt mało dowiadujemy się o tym, który z nich, i w jakim stopniu, przyczynił się do posoborowej rewaloryzacji niedzieli. 2) Doktorant nie omówił niektórych ważnych teologicznie i duszpastersko zagadnień omawianej problematyki, np. brak pozytywnej analizy rozpoczęcia niedzielnego świętowania w sobotni wieczór, wręcz przeciwnie, na s. 105 można odnieść wrażenie dezaprobaty możliwości spełnienia niedzielnego obowiązku uczestniczenia we Mszy św. w sobotę wieczorem, gdyż nie do przyjęcia jest jego uproszczone stwierdzenie: „ Coraz częściej dochodzi do sytuacji, kiedy we Mszy świętej uczestniczy się w sobotę, wypoczynkiem natomiast wypełnia się całą niedzielę. W ten oto sposób świętowanie dnia Pańskiego pozbawione jest elementu sakralnego, umieszczenie go zaś w sobotę sprawia, iż oddziałuje on bardzo słabo na przeżywanie powstrzymania się od pracy, a zwłaszcza na wypoczynek. Sytuacja taka z perspektywy chrześcijańskiej neguje możliwość adekwatnego, rzeczywistego odpoczynku”. 3) pominięto ekumeniczny wymiar niedzielnego świętowania .

5. Ocena formalna

Bardzo wysoko należy ocenić również stronę formalną opracowania. Autor formułuje wnioski poprawnie, zawsze z odpowiednim odniesieniem do źródeł. Czasami brak jednak głębszych wniosków i ocen krytycznych, wyprowadzanych zwłaszcza przy końcu niektórych rozdziałów.

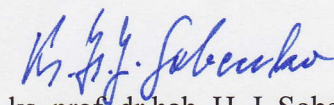
Pod względem językowym praca została napisana poprawnie i bardzo starannie, choć czasem pojawiają się drobne przeoczenia i niekonsekwencje, np. w wykazie bibliograficznym (na s. 211) dwukrotnie podano ten sam artykuł J. Gaillarda, a na s. 213 mamy niepełny opis bibliograficzny G. Jaquementa. Korekty wymagają również nieliczne błędy maszynowe i stylistyczne, które należy poprawić w ewentualnej publikacji książkowej (co bardzo polecam).

6. Ocena ogólna

W ostatecznej ocenie recenzowanej rozprawy pragnę stwierdzić, iż praca doktorska ks. Krzysztofa Giery, napisana pod kierunkiem wybitnego specjalisty ks. prof. dra hab. Krzysztofa Koneckiego, jest dojrzała i samodzielna oraz w niektórych częściach pionierska. Autor poprawnie wywiązał się z postawionego we wstępie celu, potrafił ponadto zaprezentować własne rozwiązania i przemyślenia. Widać ponadto u Autora dobre opanowanie warsztatu naukowego. Na wysoką ocenę zasługuje fakt, iż Doktorant zebrał i przeanalizował bardzo obszerny i dobrze dobrany materiał źródłowy.

Przedstawiona praca, zarówno od strony merytorycznej jak i formalnej, spełnia wszystkie wymagania stawiane rozprawom doktorskim. Stawiam zatem wniosek, aby jej Autora, ks. mgr.-lic. kan. Krzysztofa Gierę, dopuścić do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Opole, dnia 15 listopada 2014 r.

ks. prof. dr hab. H. J. Sobeczko